

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis Barzaei Herovm Helvetiorvm Epistolae

Barzaeus, Johannes

Fribvrgi Helvetiorvm, 1657

6. Actus quosdam generosiores Heluetiorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13014

Calculus, atque acres Dysuria, & hernia, pestes,
 Tam sibi præsentis nusquam habuere DEOS.
 Testantur reliquas suspensa anathemata febres;
 Ad tumulum magni quæ cecidère Viri.
 Herculei hæc certè cecidit contagio morbi,
 Siue Epilepsis erat, siue phrenitis erat.
 Annè igitur mirum, si vulgi vocibus audit,
 Morborum requies publica, certa salus?
 Salve stelligeri Iaspis pretiose Palati,
 Gloriæ inauratâ jam redimite stolâ.
 Helueticæ Tu gentis honos. Tibi patria festos
 Instituet, memori semper amore, choros.
 Perge, age, certantem mundani in puluere circi,
 Pastori æterno conciliare, gregem,
 Sermo sed hæc tanti ne Principis obruat aures
 Longior, imposito, Littera, sine, tace.

A. Nascitur mundo Nicolaus, Anno Domini 1417. die XXI.
 Martij. B. Nascitur cælo Anno 1487. eodem Mensis Martij Die
 qui Diuo Benedicto est sacer. C. erat Episcopus Lausannensis. &c.

VI.

ARGUMENTVM.

Cenerosissima populi Helueticæ acta, ve-
 litationes & prælia, cum præ multitudine ex-
 poni non possint singula; visum est eorundem non-
 nulla in angustam Epistolæ huius epitomen redigere,
 & grandiores cothurnos merita, parcioris Camœnæ
 versiculis Lectori insinuare potius, quàm explicare:
 authoribus ipsis, quos inspicere licuit, in epistolæ
 calcem reiectis.

CARO.

CAROLVS A MONTENACH,
 CONRADO ZVR LAVBEN, Equiti
 Ordinis Sancti Michaëlis, Tugij
 Landammanno.

*De admirandis quibusdam actibus Helue-
 tiorum.*

TV quoq; nostrorum traheris virtute parentum?
 Tu proavorum actus, & belli turbine partos,
 Alite Castalio, gestis audire triumphos?
 Dulce quies operum; dulce est meminisse peractos,
 Otia nunc inter patriæ secunda, labores.
 Tam variâ sed enim mixtam farragine telam
 Quis tibi pertextat? Certè tot bella vetustis
 Bellata Heluetijs, tot nobilitata trophæis
 Prælia, concessam toties à Numine palmam,
 Fusosque è patrijs tam sæpe penatibus hostes.
 Nucleus angustæ nequeat comprehendere chartæ.
 Iliadem exæquant Bellonæ monstra, vel unam
 Sparsa per Heluetiam; quorum jam pleraque dudum
 Nacta fuere suos, vario scriptore, cothurnos.
Sempacum canitur; celebratur opima *Morati*
 Laureæ: defensæ virtus heroica Laupæ,
 Palmaque *Morgarti*, *Dornaci* præda, per omnes
 Cantantur plateas. Stat vulgi animosus in ore
Tellius: elati funesta tragædia passim
 Caroli, & Helueticæ resonant præconia famæ.
 Pridem habuere suum Suicera epinicia prælum.
 Magnanimâ patrata tamen compluria dextrâ
 Acta tibi ut memorem, quod amice præcaris amicum,
 Pauca ex innumeris, summatim expressa, capesse.
 Si paritatem, ullam reperit natura, videtur
 Heluetus Herculeum gestis æquare vigorem.
 Ille flagrans Heroum oculus, cum præcoce factio,
 Paruulus in teneris etiamnum pufio cunis
 Infidiatrices elideret ungue cerastas;

Terruit unâ omnes tam nobili adorâ, & orbi
Amphitryoniacos præfagijt inde triumphos.

Prognosis, primo rata si spectetur ab ævo,
Inclita & à nostris præfagia lume pusillis.

Altero abhinc seculo, cum *Suenica bella* per agros
Orta forent patrios; chorus ecce infantium, aprico
Addidus sabulo, consueta crepundia circum
Ludere, & in sicca considerare cœpit arenâ.

Lusus erat pueris, cum proximo ab hoste, repente
Exonerata grauem, cum ingenti murmure, glandem
Balista euomuit; quæ raucis stridula bombis
Irruit in blandi gremiumque sinumque puelli.

Suscipit igniuomam cordatus pugio sphæram.

Et manibus versando rotat: viuaceque demum

Indole, nil digitos, nil membra tenellula læsus

Abijcit insuetum, ceu pondus futile, monstrum. *a.*

Si tanti teneros reputantur gesta sub annos.

Omen & istud habet: confer Tiryntia nostris
Robora cum pueris; te præuia signa docebunt.

Nec tonitru pyrio, nec fartis sulphure sphæris,

Nec ballistarum reboanti fulmine, fortes

Terreri Heluetios. Hæc indole præditus olim

(Ignea ubi læuam jam ursere tonitrua pugnam)

Centurio Suicerus ait; Si quispiam in isto

Tela gerit campo, cui tam furibunda pauentem

Inijciant tormenta metum; Vel si quis asylo

Defensare suam cupit hoc in puluere frontem;

Me petat intrepidus: titubanti hinc cuique licebit

Quærere, ponè meum, sua propugnacula, tergum: *b.*

Vir planè, armifonus quem nil mouet impetus, hinc

Martia si nostri memorare trophæa FRIBVRGI. (stat.

Mens foret, Heroës efflarem uno ore trecentos,

In medijs quorum vox hæc fuit unica telis, (stat:

Heluetus, armicrepus quem nil mouet impetus, hinc

Quæ Patrum arbitrio, Cantones inter & Vrbes

Eminet Helueticas, etiam hinc Respublica primum

Obtineat TIGVRINA locum. Numerauerat orbis

Secula jam tredecim post prolem ex Virgine natam;

Cum Tiguri Canto, brumam intendente Decembri,

Arma-

Armatorum aciem Badenæ misit ad urbem.
 Turba quadringentùm fuerat selecta Virorum,
 Plus animi quàm plebis habens; quæ Marte secundo
 Thermopoli egrediens, dum nullum somniat hostem,
 Insidiarum amplos *Detuille* offendit aceruos.

Quattuor Austriadùm latitabant millia, quorum
 Rexerat armigeras dux *Ellerbachius* alas.
 Dux aberat nostris; Christo tamen auspice freti,
 Et solitis nervis, animisq̄ue ingentibus usi,
 Teutonicum expugnant, pugnando viriliter, agmen,
 Algor & ardor erat; facta antiperistasis illic
 E Suicerâ omnem deduxit pube calorem.

Insidiatrices exentérat illa cohortes,
 Inq̄ue fugam redigit, septingentisq̄ue necatis.
 Tam vafro eximium deportat ab hoste trophæum.
 Nî parui pendas, quod millia quattuor, uno,
 A quadringentis sint fusa heroibus, actu.

Quadragesima ipsos acies Tigurina reliquit.

Quando legis toto diuisos orbe Britannos,
 Egrediè quondam nostrâ tellure fugatos,
 Istosq̄ue Helueticis reminiscere viribus, Anglos.
Buttisholzensem postquam hic exercitus agrum
 Vastare occæpit; Lanionum animosa repente
 Cerdonumq̄ue manus, nervisq̄ue animisq̄; potentes
Luceria ciues, rariq̄ue è rure coloni,
 Pertæsi illuuiem præ viperâ & angue Britannam,
 Stare loco nequeunt: præter decreta Senatûs,
 Arma sudasq̄ue legunt, atque acriùs impete facto,
 Dum sine lege graues bacchantur in hoste bipennes,
 Fata Caledonijs, lethumq̄ue immane tribunis
 Accelerant: prædæq̄ue auidos, nec patria rursus.
 Prædia, nec celeres patiuntur inire triremes.
 Horum etiam densas simul ac *Fraubrunna*, phalanges,
 Cænobio spectata, tulit; clarissima ferrum
 (Sæuient mediæ quanquam horrida frigora brumæ)
 Corripit *Arctopolis*: peregrinam milite lecto
 Aggreditur gentem: numeroq̄ue tot hostibus impar,
 Vsa tamen solidis, Majorum more, lacertis,
 Plus octingentos, trans Anglica cærulea natos,

Ad stygias detrudit aquas: Satrapasque, Ducesque,
Plebeiosque ferit, Labarisque potitur, & amplas
Captat opes, donec generosa exterrita turbâ
Sentina Albionum, grandi que repulsa ruinâ
Præcipitante alias inquireret agmine terras.

Quattuor aut quinos amisit *Berna* strategos. d.
Digna cedro res est, cuneis tam ingentibus hostem,
Quem decies septem fuerant comitata virorum
Millia, quem vasti metuebant oppida Rheni,
A tantilla acie tantâ perijsse ruinâ. e.

Hoc etiam seclô, cum brumam pellere verni
Capissent Zephyri, calthasque thymumque recentem
Chloris, & egelidos retulisset terra tepores;
Cantones socij *Clarona* ac *Suitium*, ab acri
Penè incredibilem retulerunt hoste triumphum.
Ad juga *Nephelæ*, ter millia quinque virorum,
Austria, belligerum sævis produxerat armis,
Depopulando omnem latè vastantia terram.

Quinquaginta igitur quantocius, atque trecenti
Confluere Helvetij, rapere arma, rotare machæras,
Arreptare sparos, & telum quisque propinquum
Tollere, Germanosque unitâ inuadere dextrâ.
Pugna repente acris; quodque admirabile dictu,
Viua quod Aonij meruit præconia Pindi,
Ter centum Heluetici, quinquagintaque coloni,
Bellipotentum hominum sub cælo Teutone cretum
Quinque decemque simul profligant millia; denis
Augentur Labaris; hostes bis mille, cruento
Quingentosque necant gladio: pars multa profundis
Mersa expirat aquis, cum respirare relictî
Vix possent profugi. Tam prodigiosa vicissim
Militia, è nostris viginti quinque peremit. f.

Digna quidem virtus, quam nunc *Clarona* quotannis.
Excitura suos ad facta heroica ciues,
Commemoret, festosque dies, ritusque celebres,
Grata DEO, instituat; partique insigne triumphî,
Tamque sibi dextrum generosa celebret Aprilem.

Quâ transalpinum Vallis Liuinia monstrat
Iornicum in *Vranix* visendum margine pagum.

Patriæ

Patriæ inauditam tribuit Lombardia palmam,
 Dux, cui parebat Mediæ- prouincia lanæ,
 Bello finitimas id temporis obruit oras,
 Et jam quindecies Italorum millia, fines
 Misit in Helueticos, qui mox euertere dictum
 Iornicum, & ingressi penitus delere studebant
 Agmina præsidij. Sexcentos oppidum habebat
 In statione viros, illuc per summa Gothardi
 Culmina transmissos. Hi raptis ilicet armis,
 More recusantùm vincla iniicienda leonum,
 Excipiunt Italos neruisque ingentibus usi,
 Insubriumque acies iterumque iterumque probatis
 Viribus aggressi, memorandâ strage profundas,
 Mille quadringentos abigunt, Plutonis ad umbras;
 Cetera quæque fugant vallemq; simulque sinistram
 Ticini ripam, Lombardo sanguine complent.
 Conflictu in tanto non occidit Heluetus unus. g.

Si perpetratos *Elcurti* in finibus actus
 Hic etiam repetisse iuuat, res gesta docebit,
 Sequana ab Italicis non discordare trophæis.
 Millia produci iussit tricena, ferocùm
 Dux Burgundionum: processerat ipse Rotundo
 Magnicrepus de monte Comes, formidinis heros
 Terrorisque expers, ac pronus in Helueta castra
 Clamque palamque omnes effuderat undique vires.
 Stabant innumeris tormenta aduecta quadrigis,
 Fulmineas minitata pilas: replebat arenam
 Acer, & omnigenis pollens exercitus armis.
 Freta tamen superis, animosque induta viriles
 Heluetica de gente phalanx, ingentia promit
 Robora, Burgundas propulsat ab aggere turmas,
 Clara trophæa refert, spolijs ditatur, & hosti
 (Millia sanguineus cui bina vorauit hiatus)
 Vade, ait, atque alias posthac inquire tabernas.
 Liba laceffitæ non dant meliora popinæ.
 Conflictu in tanto non occidit Heluetus unus. h.

Gransonij notam cum pugna flagraret ad urbem,
 Vsa indefessis fuit & *Basilea* lacertis.
 Plus octingentos mittebat ab urbe tribules,

Heluetiæ immanem qui luctarentur in hostem.
 Luctantur, feriunt, certamina grandia certant,
 Hedua discurrunt per castra, per agmina: & ecce
 Conflictu in tanto nec Rauracus occidit unus. i.

Fortè *Brigantinum* jam decedentibus annis
 Gens Alemanna lacum cum trans-armata-fretâisset,
 Et Patriam insidijs ferroque ignique petâisset;
 Incidit in Scyllam, dum aduerso Marte, voracem
 Helueticæ plebi studet objectare Charybdiin.
 Namque ut flauicomos pubes Turgoica Sueuos,
 Instructamque feris Legionem conspicit armis;
 Tela simul, vix iussa, rapit, ferrumque manumque
 Conferit, atque initam tam dextero acinace pugnam
 Expedit, ut factâ Sexcentum clade virorum;
 Teutonico immensum portârit ab hoste trophæum.
 Seriùs hæc legio (dum trans Acronia stagna
 Degere non segnes vidit quoque Martis alumnos)
 Seriùs optauit, vel non intrâsse carinam,
 Vel ferro Helueticas non irritâsse secures,
 Certè ubi sexcentos animam exhalâsse Sueuos
 Præcipiti feruore videt: patriamque, lacumque
 Clamat, & aduectas volucris petit impete puppes.
 VNICVS è nostris vitalem perdidit auram. k.

Iusserat Hippotades alterno turbine Ventos,
 A conjurati quatuor regionibus Orbis,
 Turbare Heluetiam. Post Austri prælia & Euri,
 Post Cori furias, Boreæ quoque flatus ab axe
 Vectus Hyperboreo, violentis sæuijt alis.
 Dornacum audisti, quod denso examine pressum,
 Cæsarianorum cum plus quàm terna vorâisset
 Millia, in Heluetico vix perdidit agmine centum.
 Vberiorém autem petit isthæc laurea vatem.
 Pauca his subijciam, sed quæ memorare latinus
 Vix patitur calamus. Quâ diuitis ubere glebæ
 Eximios fecunda parit *Sundgouia* campos,
 Parturijt nobis famam *Oxenfelda* celebrem.
 Heluetiorum acies *Mulhusij* agebat, & hostem
 Illic grassantem crebris compescuit armis.
 Quadragintâ igitur, iussi comitare quadrigas

Annonâ

Annonâ gravidas, Tauriscum fortè per agrum
 Ibant Suiceri, duro latus ense reuincti.
 Hos simul atque hostis, velut inter retia, structis
 Vidit ab insidijs; cùm in toto exercitu inanem
 Lussisset persæpe operam; Jam præda petitos
 Incidet in casses; Jam bubulus, inquit, aceruus
 Mugiet, & nostras cadet hostia cæta sub aras:
 Offeret Helueticos hæc *Oxenfelda* iuuenos.
 Ergo Alemanni Equites, rapidi velut aura, trecenti,
 Quadraginta istos, ferroque, ignique, manuque
 Vrgent Helueticos. Quid ad hæc tam dispare Marte
 Turbula? quid tanto circumdatus aggere cætus?
 Perstat, ut in clauso flauescens bellua circo,
 Et patrias, de more vibrans agitanisque secures,
 Teutonicam nunc dextrâ acie, nunc parte finistrâ
 Impetit orchestram; jamq; hos, jamque impiger illos
 Demetit, ac tanto feruore fatigat, ut omnem,
 Nî procul aufugiant, reputent perijsse salutem,
 Pars igitur profugit; pars defalcata caballis
 Desilit; effuso pars innarat icæta cruori.
 Quod superest, celeres superat currendo capellas.
 Sicque *Lucerna* tuos insignis palma tribules,
 Sic satyra Allaticos excepit, digna, *Thraones*,
 VNICVS è nostris vitamque animamq; profudit. l.
Bruderholzi eadem facta est prolusio. Stabant
 Cæsarianorum simul octo millia. Nobis
 Vix octingentùm præstò fuit ala Virorum,
 Missorum *Arctopoli*, *Salodoro*, atque urbe *Lucernâ*.
 His consulta quidem suasit *Basilea*, cauerent
 Multa in vicinâ latitantia millia siluâ
 Germanorum acres huc confluxisse phalanges,
 Grex contrâ Helueticus: Procul, ô procul ablit, ut ullû
 Inijciat nobis acies Alemanna tremorem:
 Captum agitamus iter. Quod si contraria Nobis
 Agmina, & è toto seges obuiet ærea Rheno.
 Stabimus: ac solito nil deficiente vigore,
 Et segetem & vasti penetrabimus agmina Rheni;
 Gustabit nostras seges hæc quoque ferrea falces.
 Quod dictum, factum. Prurigo acerrima luo

Profilit, ac nostris inhiat truculenta cateruis.
 Stant tamen unanimes. Concurritur ordine prorsus
 Impare; quot nobis hominum centena, tot illis
 Millia: sed modicus dum cedere nescit aceruus,
 More leonino nunc insultantia truncans
 Agmina, nunc fellas & turgida ephippia sueto
 Sessore euacuans, Satrapamq; Ducemq; frequentem
 Mucrone exanimans; pulcherrima laurea nostros
 Transit ad Heluetios: Gens hostica namque suorum
 Territa cæde Ducum, per plana, per aspera præceps,
 Per loca quæque fugit, tortoque simillima telo
 (Octoginta ipsis nostratium acinace cæsis)
 Transuolat una omnes, pauitante examine, campos.
 VNICVS è nostris hostilibus occidit armis. *m.*

Parua ubi vitiferos disternat Harða Rhegufcos.
 Nobilis hoc ipso Victoria fulsit in anno,
 Tendebat noster cautis Exercitus armis,
 Quærebatque suum, per inhospita lustra viarum,
 Perq; vepres medios, jam pugnae avidissimus, hostem;
 Ipsius è castris procedunt mille, fugantur:

Dena Alemannorum succedunt millia, & acrem,
 Quâ face, quâ ferro, quâ accensi turbine nitri,
 Instituunt rabiem; pugnantque, fremuntque, boantq;
 Turpiaque obscænâ jaciunt conuitia linguâ,
 Experta Helueticas necdum in certamine dextras.
 Verùm ubi despiciamur, subit ecce inopina salaces
 Nænia Tritones, plexitque hæc scommata planctus:
 Vix tormentorum Germanico in agmine stantum
 Absoluere suos, crepitanâ murmura, bombos,
 Tormenta Helueticos cum nacta fuere magistros.
 Inde actus grauior; qui dum vehementiùs hostem
 Urget, & AEaciam creberrima mittit ad urnam
 Funera, projectis fuga fit subitanea telis;
 Tanta quidem, ut patrios jam penè oblita penates,
 Pars urbem *Augustæ*, pars ultra aufugerit *Vlmæ*.
 Plurimi ubi fugitant, Nauesque impensius implent,
 Mortem haud effugiunt: queis telum ac mucro perpercit,
 Hos lymphæ extinxit. Numerantur millia quinque,
 Quos Thetis ac Mauors, spoliârunt lumine vitæ;

Mense

Mense cui sacrum tribuerunt Februa nomen.

TRES solum Heluetios tam pugna cruenta peremit. n.

Subticuisse tuum, scelus est, *Fraustentia*, bellum.

Sueuo Exercitui (quâ summos Rhætia montes

Explicat) Helueticas placuit gustare bipennes.

Bina olli Legio, tormenta curulia vastis

Grandia ponderibus, locuples annona, paratus

In bella eximius; quorum sibi singula certam

A parte hostili poterant promittere laurum.

Sed solidi quid bella ferant? mutatur in omnes,

Carpathium Mauors imitatus Protea, formas.

Vrania Henrici genitrix *Vollebij*, ad isthac

Heluetiæ egregium concessit bella Cononem.

Hic sibi commissam, dum ingenti ducit & ornat

Dexteritate aciem, duodenaque millia lectis

Aggreditur socijs; velut ipse Polymnius heros,

Pugna cui æternam generavit Leuctrica famam.

Occidit, inque suo clausit sua fata triumpho.

Occidit, at pœnas in imicâ à gente recepit.

Helueta namque cohors ignitâ glande peremptum

Fortiter ultra virum, facto ilicet agmine, stantem

Icit adorta hostem, campo duodena fugauit

Millia, lethæas misit ter mille sub umbras,

Yllo submersos numerauit mille trecentos.

E *chalybeâ* acie (quingentis mille colonis

Ex *Athesi* missis) bombardiferisque *Suëuis*

Ter centum numero (quibus ipse *Gradius* in unâ

Omnium erat linguâ) vix euasere ducenti,

Tormentorum ingens cataphractarumque paratus,

Cum quinis *Labaris*, quingentis ordine *sclopis*,

Tantillo insignem tribuere in tempore prædam.

VNDECIM in Helueticâ mortem oppetiêre cateruâ. o.

Suaderlocensem petit hæc quoque pagina stragem,

Majorum egregijs exercitam in hoste lacertis.

Necdum sedati post prælia tanta fuere

Germanorum animi, membranâ ac marmore dignos.

Mens erat Helueticâ de gente referre triumphos.

Plûs duodena Virum *Constantiâ* ab urbe, fluebant

Millia, diuersas in bellum ascita per urbes.

Iamque

Iamque animis absorpta fuit Turgouia; jamque
 Heluetiæ extremum est minitata Alemannia fatum.
 Ermatinga quidem primam concesserat hosti
 Lauream & onnigenum tam millia multa phalangum
 Ausa fuere Viros incessere quadringentos!
 Verum ubi flammigero lux postera fulsit Eoo.
 Respexit victrix nostras Tritonia partes.
 Mille quadringentos animosa licentia ferri
 Excijt Heluetios: Hos postquam ad Sueuica castra,
 Rara per occultos deduxit semita calles,
 Aeterno dignam pugnarent marmore pugnam.
 Nam licet horrificas hostilis machina sphaeras
 Mitteret, ac totam tonitru confunderet æthram;
 Terrore Helueticam nequijt confundere pubem.
 Illa suas, ausuque alacri, virtuteque grandi,
 Circumagens frameas; illa ensibus, illa sarissis
 Fortiter aggrediens aciem præposterè ouantem,
 Instituit tantâ præludia bellica flammâ,
 Ut nimis incautos laniena asperrima *Suenos*
 Frègerit; ac modicæ, bis millia sena, cohorti
 Monstrarent tremulos, fugituo examine, talos.
 Præter balistas, quas amisere, curules,
 Mole suâ immensas, ac vastis quercubus æquas;
 Bis quoque milleni, quadringenti que Charontis
 Intrauere nigram, post tristia funera, cymbam:
 VIGINTI è nostris lethæâ obière ruina. p.

Ad ripam undiuomi, sæclo anteriore, Lemanni
 Fama per affines creuit quoque nostra *Sabaudos*.
 Commodiore loco quingenti ac mille steterunt
 Armati Allobroges: visi his cum fortè tuissent
 Quindecim ab Helueticâ, quadringenti que, cateruâ,
 (Quorum quisque ferè Iurassi erat accola) opimam,
 Herclè, aiunt nobis dabit hæc Orchestra merendam,
 Vixistis miseri! Vobis nec quippe Geneuæ
 Testa, nec in patrios dabitur remeare penates.
 Concurrunt, feriunt, ferro certatur & igni;
 Plus quadringenti quadraginta que Sabaudi
 Efflauere animas; reliqui que fugacibus alis.
 Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno,

SEPTEM ex Helueticâ, mors abstulit improba, turbâ,
Occidit & mulier, sed non prius occidit, imum
Quattuor Allobroges quàm præmisisset ad Orcum, q.

Si memorâro actus, quos irrequieta cis Alpes
Gallia fortita est; paradoxa exotica, dices,
Ac supra humanum memorari prælia rhombum,
Quid potuit pugnis generosius esse duabus,
Quas decimo quintô Mariagna Insubrica seclô,
Et quas pugnari jam obsessâ Nouaria, nostris
Viderat à Proavis? Gallorum exercitus ingens,
Ticini immensam qui penè æquabat arenam,
Hinc secum Aetneos reputabat & inde Cyclopes,
Aut terrâ genitos certamen inisse Gigantes,
Heluetiorum octo non plusquàm millia (quorum
Armatura leuis nullos fortita caballos,
Nec catapultarum metuenda tronitrua) cædunt
Celtarum innumeras, Alemannorumque phalanges,
Quadrupedantùm acië, peditumq; ingentia fundunt
Agmina; fulmineo plus millia dena trucidant
Ense, fugantque feros Italis è finibus hostes.
Vidit, & obsidio jam exempta Nouaria, caras
Suiceri populi transfuexit ad astra, cohortes.

Quis modò, quis scribat Mariagnæ ad rura patratos
Heluetiorum ausus? Mauortius ipse Monarcha,
Francigeni qui sacra tulit diademata regni,
Quinque Virùm decies produxit millia, & omnem
Militiæ neruum: ducto tamen agmine, nostris,
Vix quinquaginta defendit millia, ab armis,
Solutus ad occasum primo pugnabat ab ortu
Heluetus, & noctis vix passus abire tenebras,
Horrida Sanguinei repetit taratantara belli,
Ac nisi tanta tuas, Rex inuictissime, turmas,
Copia munisset; quanquam insuperabilis, armis,
Gallia, ab Helueticis foret hîc superata colonis.
Vidit, & obstupuit dux ipse TRIVVLTIUS, altum
Autoniâ de stirpe genus: tandemque machæris
Territus Helueticis, Cæli, inquit, sidera testor,
Quæcunq; hæc gens est, Heroum sanguine creta est:
Heroum hic animus, tota est heroica virtus,

Octodecim egregias, jam castra secutus & ipse
 Pugnauit pugnans, ubi grandis utrinque refulsit
 Belligerantum ardor: quibus hanc si confero luctam,
 Inde meros homines, hinc mecum dicere cogor
 Dijs genitos certasse viros, Rhætiq̄ue Pholiq̄ue,
 Brachia sortitos; quorumq̄ue acerrima virtus
 Tela nihil Tarpeia timens, cælumq̄ue, Iouemq̄ue,
 Sideraq̄ue, & magnos ausa est inuadere Diuos. *f.*

Sed nec Ibera acies, vis quanta sit Helueta, nescit.
 Grande rei specimen, ne exemplis pluribus utar,
 In Pedemontano, Cerasulæ inclaruit, agro.
 Germano-Hesperias, quas Vasti Marchio duxit
 In campum turmas, numero ipso & robore grandes.
 Agmina funestâ superârunt Franca ruinâ,
 In bellum ascitis è nostrâ gente cateruis.
 Vix alibi tanto sudauit Celtiber æstu:

Daualus erupit; perierunt millia Iberi
 Agminis octodecim; rem tormentariam, & omnes
 Perdidit hostis opes. Quidnî Victoria digna
 Principe Borbonio? Digna est adamante perenni
 Laurea. Sanguineæ sed qui spectator arenæ
 Marte flagrante fuit; poterit vel iudice Franco,
 Dicere; Supremos palmæ tam illustris honores,
 Et decus, & parti caussamq̄ue caputq̄ue triumphî, *t.*
 Post cælum, Helueticis jure adscribenda lacertis.

Helueticorum operâ *Saracenos* sæpius audis
 Italiâ pullos; Latiumq̄ue, urbemq̄ue *Quiritum*,
 A tam sacrilego diuini nominis hoste
 Olim defensam. Redierunt tempora nuper,
 Ut rerum Dominæ Romano à Cæsare pressæ,
 Auxiliatricem nî protinus Helueta tellus
 Transmisisset opem (Francas moderante phalanges
 Principe *Guifiadum*) trabeati tecta *Quirini*,
 Templaq̄ue Tarpeia perijissent funditus Urbis:
 Restituit pressam virtus tamen Helueta Romam. *u.*

Quando *Equites nigros*, importunissima Gallis
 Monstra, subinde audis; oculo scrutare recentes
 Celtarum historias: Te res bene lecta docebit,
 Infinita hominum, quos protulit Orbis & Orcus,
 Quos

Quos Alemanna inis tellus collegit ab antris,
 Agmina, Ligeri cladem sitientia regni,
 Viribus Helueticis ad regia classica ductis,
 Non secus ac tenuem mox expirasse vaporem. vv.

Abfit, ut hæc memorans, Satyrâ mordace propin-
 Insultem populis, Martisq; è casside natos (quis
 Arbitrer Heluetios. Sua cuique est tessera, virtus:
 Quemq; suum facinus, sua quemq; industrialaudat;
 Qui tamen acta patrat; quæ nemo patrauerit alter,
 Iure suo altisonum monumenta illustria vatûm,
 Famæque emeritos capit applaudentis honores.

Quis *Vvinckelriedos* non tollat ad æthera? quorum
 Alter ut hostili portaret ab agmine palmam,
 Robore inaudito, nimiumque audacibus ulnis,
 Vnâ aciei omnes in se unum attraxerat hastas.
 Alter ubi immanem patrijs in saltibus hydram
 Audiit horribiles quanquam ipse attolleret iras,
 Pestifero stygium diffundens ore venenum,
 Mittit in arma manus, vocat in certamina monstrum.
 Sibilaque, flammisque acres. sulphurq; vomentem
 Monti que æqualem, necat aulu ingente, Draconem. x.

Clarone ciuis, *Ioannes VVallius*, actu

Claruit egregio. Multa hunc jam vulnera passum,
 Sanguineque aspersum sentina inuasit equestris,
 Viginti Austriadum. Ioannes ergo sarissam
 Arripit; armatos incessit & ipse caballos,
 Aggrediturq; viros; turmamque hinc inde recuruos
 Flectentem gyros, tam scitâ intercipit hastâ,
 Vt tribus enectis, reliquisque è puluere trasis,
 Victor in attritâ solus perstaret arenâ. y.

In bellis Italis Siluania terra stupendum
 Protulit Heroem, *Iordani* nomen habebat,
 Dignus ferre suam *Iordanis* ad ostia famam.
 Hic, ut materies semper generosa patrandæ
 Esset virtutis; viso procul hoste, reclusas
 Esse urbis portas pro vallis stare sarissas
 Iusserat, atque ipsos ultro inuitauerat hostes,
 Nec solum in linguâ stetit illi *Marspiter*, ori
 Dextra fuit concors. Assueta hic fortè bipenni

Munitus steterat; cùm ferrea turba repente
 Proflit, & magnis Iordanum insultibus urget.
 Fera nulla Viro, comprehat utroque bipennem
 Police, & haud vanis ferit hunc, ferit ictibus illum.
 Donec ad infernam Viginti denique cymbam
 Mitteret, ac reliquos sentiret abisse Daretas.

Ultima in Heluetico quæ nunc est Fœdere tellus,
 Diffona ab heroo nequaquam est corpore, & inter
 Ultima magnanimas non fert subsellia gentes.

APPENZELLA hæc est: quæ quanquam finibus arctis
 Clauditur, & paucas armato efferre suescit
 Milite centurias; animi tamen igne, calentùm
 Aemula Spartiadùm, virtute, ac robore supplet,
 Quod numero deficit; pridemque ingentibus ausis
 Nunquam delendæ meruit præconia famæ.

Ipsius exiguas, cùm armatùm quina virorum
 Millia, fulmineo penetrassent impete terras;
 Excita magnicrepe, sed nil exterrita, nimbo,
 Non expectatos avidissima currit in hostes,
 Et ferit, & mutilat, sternitque, atq; obuia truncat,
 Et populabandos mucrone, bipenne, sarisâ,
 Sic ruit in cuneos; ut præclarissima ternis
 Laureæ cum Labaris, & jugi carmine dignus
 Appenzellanâ steterint ex parte triumphus.
 Deserit ergo initam farrago superstes arenam,
 Adq; lacum positas remigrat properanter in urbes. I.
 Infremuere hostes, auctisque repente manipulis,
 Majori numero, furiâ asperiore, ferocem
 Rursus in hos ipsos aciem duxere colonos.
 Nil hosti deerat, peditumque equitumque potentes
 Exhibuit turmas; lorice, & ahenea moles
 Muniit armatos: sed mox acerrima paucis
 Appenzella viris, nec quadrupedante paratu,
 Nec cataphractarum ferrêis circumdata vallis,
 Currit in arma pedes: facit ardor & ira valentem;
 Centurijs insultat ouans. hostilia docto
 Castra quatit ferro; defalcant acinace stantes
 Nobilitatis equos: quadringentisque cruento.
 Enectis gladio, rursumque potita duobus

In stadio Labaris, furibundum exterminat agmen. 2.
 Talio ab irato mox quæritur, hoste, sed ipsum
 Egregiè exceptum, totidemque quot antè peremptis,
 Pellit ad affines, pubes generosa, Rheguscos. 3.
 Insequitur profugos, per & aspera montium, & altas
 Marte animante, vias, non segni milite Rhætos,
 Vindelegosq; petit: Ceretisque, Athesiq; propinquis
 Bellum infert populis; & mox ultricibus armis
 Quinquaginta arces, ac ternas subjugat urbes,
 Ancipitemque sui parit omni ex parte timorem. 4.

Fortè per has ipsas, petulanti milite, terras
 Bacchata est Legio, technis nequissima belli,
 Cælum Erebumq; mouens, & iniqui more Procustæ
 Fanda, nefanda struens; quam fama ferebat, agrestum
 De grege Myrmidonum, vel ab ipsâ Colchidis irâ,
 Duxisse auspicium. Nihil hac atrocius unâ,
 Nil erat asperius: nec durî miles Vlyssi,
 Monstra Lycaonidum nec erant tam sæua ferarum.
 Olli vesaneo volitante per aëra signo,
 Sacrilegis inhiare strophis, hominesque Deosque
 Irritare ausi, maledicti Acherontis alumnas
 In sua castra Striges, totamque immitis Avernâ
 Colluuiem, buccis vocitabant sæpe nefandis.
 Impia Vexilli fuit hæc inscriptio; Nobis
 Tartarus & Phlegethon, Nobis Cacodæmonis iræ;
 Et conjurati præsto sit myrias Orci. 5.
 Hanc hominum scabiem, tam insigni præside ductam
 Tot Genijs auctam, simul ac melioribus armis
 Appenzellanæ præsentem habuere cateruæ;
 Sistite monstra gradum, neu campo erumpite, clamant,
 Sistite, & in tragicum nobiscum intrate duellum,
 State Viri, & vestris si tanta est laurea telis,
 Tela quoq; ac nostros hodie tentate lacertos;
 Finem barbarico præsens dabit hora furori.
 Horrida mox pariter commiscent prælia, & acres
 Vtraque turba manus: ferit arduus æthera clamor;
 Feruor utrinque ingens, atque ilicet exerit omnem
 Effera gens illinc hinc Appenzella calorem,
 Istæ suis furijs, validis hæc freta lacertis

Styx tamen & Phlegethon, & Tartarus omnis, & Orcus,
 Atque imploratae Legio scelerata Megaræ,
 Victricem Heluetijs non eripuerunt coronam.
 Illi sacrilegum scelerati è faucibus hostis
 Extorquent Labarum; multisque ad Auerna redactis,
 Exiguo totam pessundant agmine pestem,
 Accumulantque nouis encomia parta trophæis.

Verba mihi defunt eadem tam sæpe probanti,
 Iamque grauare tuas paradoxis pluribus aures
 Fastidit calamus. Tiguri solius auitos
 Quis canat Heroës? Quis facta ingentia Bernæ?
 Prælia Luceriæ memoret? Quis carmine matrem
 Fœderis Vraniam? Quis cordatissimum adumbret
 Suietium? in exhaustos tulit olim hæc inclita tellus,
 Fertque hodie Entellos. Generoso nomine profert
 Belligeratos *Thuregum* illustre Leones,
 Berna potens Marios, ac semper ad ardua pronos
 Germinat, ingenijs nequaquam agrestibus Vrsos.
 Luceria, ut belli coryphæos gignit Atridas,
 Sic Libertati rediuiuos Vria Brutos.
 Suietia Marcellos, parit Vnderualdia Scæuas.
 Tugium alit Pyrrhos; fortis Clarona Cimones
 Educat; AEmilijs floret Basilea; Camillos
 Germinat impuidos prædonum virga *Friburgum*.
 Et quod Thebæo *Salodorum* claret ab Vrso,
 Fert quoque Scipiades, nutritque acerrima belli
 Fulmine; præstantes extrema *Scaphusia* nobis
 Largitur Fabios; fouet *Appenzella*, tulitque
 Hactenus egregios, animi virtute, Metellos.
 Cantones Tredecim, Socijque, ac nobile corpus
 Fæderis Heluetici, quod simplicitate sagaci,
 Quod pietate viget; quod tam præstantibus actis
 In sua supremos allexit fœdera Reges;
 Iuris & Astrææ, belli que domique tenaces,
 Martisque eximios enititur undique pullos.
 Quos ego, ne forsan Crispini scrinia Lippi
 Compilasse puter, prudens transmitto coæuis,
 Quos alit uberior Permessidos unda, Poëtis.

A. Ita Io: Iac: Grasserus, f. 180. B. Iulius VVilhelm Zinca-
 gref,

gref, in apophthegmatis. C. Simler, Stettler, in Annum 1351. in libro, *Anflag Gottes* ponuntur Heluetij 400. D. Etterli cum iisdem in An. 1375. &c. E. Munst. f. 495. qui asserti Britannorum fuisse 70. millia. F. Simler f. 495. Grasser f. 88 G. Simler. f. 167. Grasser in An. 1478. f. 162. Iornicum vulgò Yrnis. H. Chronica D. Anton. Hafner. I. Grasserus. K. Etterlin. Anno 1448. L. Stettler, Etterlin. Anno 1468. M. Chronica Hafneri, cum citatis, & Grasserò Anno 1499. N. Stettler, Grasser, eodem anno. O. P. Idem, anno eodem. Q. Idem Anno 1535. R. citati cum Simlero Anno 1513. S. Anno 1515. T. Grasser, Hafner Anno 1544. Heluetiorum Phalangiarchus erat V Vilhelmus Frölich Salodorensis Eques ac Colonellus generosissimus. V. Sub eodem. VV. Scriptores varij in annum 1562. Inter Heluetiorum coryphaeos erant generosi Viri, Ludovicus Pfyfferus Lucernas, & Petrus de Clery, Fröburgensis, Equites, ut familiâ, sic virtute heroicâ vel maximè insignes. X. Y. Z. Grasserus alij. 1. De his Dominus Stettler l. 3. f. 102. in Annum 1400. Munsterus l. 3. in Annum 1403. Labara hæc 3. spectabant ad 3. Vrbes ad Lacum Acronium sitas &c. 2. citati in Annum 1405. 3. 4. 5. Idem Stettlerus f. 103. 104. &c.

VII.

ARGUMENTVM.

HENRICVM Borbonium Nauarræ Regem, Galliarum regni legitimum heredem, vi federis inter Heluetios & Rhetos aliquos, fovebant quoq; copijs suis Salodorenses, milite egregio in Gallias ducto: Sub præstantissimis belli ducibus V Valieris, Surijs, Greder, Schvvaller: atq; Saleris &c. Phalangiarco Laurentio Aregger, Viro ad dignitatem Equestrem, ac Salodor. Reip. Præturam merito virtutis, euecto. Hic bellis continuis præsens, pugnam Ligæ Francicæ fatalem, ad pagum YVRI patratam Victoriam Heluetiorum stipante fortitudine obtentam; & nonnullas Henrici Magni dotes, o-